

УДК 378.091.2:81(043.3)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Пінчук І. О.

Стаття присвячена процесу формування фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови початкових класів. У статті доведено важливу роль інтерактивних методів у викладанні студентам англійської мови. Зроблено огляд класифікації інтерактивних методів. Розглянуто окремі технології інтерактивного навчання, за допомогою яких можна покращити процес професійної підготовки. Розкрито переваги інтерактивних методів.

Ключові слова: інтерактивні методи, процес фахової підготовки, майбутній учитель англійської мови початкових класів.

Статья посвящена процессу формирования профессиональной подготовки будущих учителей английского языка начальных классов. В статье доказано важную роль интерактивных методов в процессе преподавания студентам английского языка. Сделано обзор классификации интерактивных методов. Рассмотрено некоторые технологии интерактивного обучения, при помощи которых можно улучшить процесс профессиональной подготовки. Раскрыты положительные стороны интерактивных методов.

Ключевые слова: интерактивные методы, процесс профессиональной подготовки, будущий учитель английского языка начальных классов.

The article is devoted to the formation of professional training of future primary school English teachers. The article proves the importance of interactive methods in teaching English to students and gives an overview of the interactive methods classification. Several specific interactive learning technologies which can improve the process of professional training are examined. Advantages of interactive methods are revealed.

Key words: interactive methods, the process of professional training, future primary school English teachers.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Вибір Україною курсу на входження в Європейське співтовариство та перехід до ринкових відносин диктує необхідність реформування вищої школи. Вітчизняна освітня політика спрямована на процес підготовки вчительських кадрів нового покоління, удосконалення системи вищої професійної освіти. Усе це зумовлює реформування вищої педагогічної освіти, зміну програм, відповідні зміни у сучасному вітчизняному професійному становленні майбутніх фахівців.

Основні вимоги до підготовки вчителів знайшли відображення в законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", Національній доктрині розвитку освіти України, Концепції національного виховання. З 2013 року вивчення першої іноземної мови є обов'язковим з 1 класу у загальноосвітніх навчальних закладах, основною метою якого є розвиток здібностей молодшого школяра до спілкування іноземною мовою. Тому оволодіння іноземними мовами визначене як один з пріоритетних напрямів реформування освіти. У цих документах акцент ставиться на розвиток інноваційних освітніх технологій у навчальному процесі з метою забезпечення переходу освіти на нову, особистісно орієнтовану парадигму. Разом з тим запровадження зазначених технологій у сучасну педагогічну практику просувається дуже повільно. Це відбувається через недосконалість сучасних технологій управління освіти в цілому та технологій управління процесом запровадження інновацій зокрема.

Загальний аналіз останніх досліджень з проблеми. Основним проблемам освітніх інноваційних технологій у сучасній теорії і практиці присвячені праці вітчизняних учених Л. Буркової, Л. Ващенко, Л. Даниленко, О. Козлової, А. Підласого, Н. Погрібної, О. Пометун, П. Сердюкова, С. Сисоєвої. Над цією проблемою

працювали такі зарубіжні вчені: М. Крюгер, Дж. Мейерса, С. Подмазін, К. Ушаков, А. Хуторський.

Ці праці свідчать про те, що науково-педагогічна думка поступово іде шляхом розробки та стимулювання розвитку освіти. Однак поки що залишаються недостатньо розробленими технології управління процесом упровадження інновацій, які б відповідали сучасним потребам освіти.

Мета даної публікації: довести важливу роль інтерактивних методів у викладанні студентам англійської мови, зробити огляд класифікації інтерактивних методів, розглянути технології інтерактивного навчання, за допомогою яких можна покращити процес професійної підготовки, показати позитивні сторони інтерактивних методів.

Виклад основного матеріалу. Прискорення темпу життя, великий потік знань, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи, користуючись великою кількістю різноманітних джерел інформації. У зв'язку з цим, серед традиційних форм та методик навчання, у педагогічній практиці все частіше використовуються інтерактивні методи. Це пояснюється тим, що таке навчання спрямоване на підвищення пізнавальної активності студента, посилення діяльнісного підходу в навчанні і реалізацію спільної діяльності, націленої на кооперативну обробку навчальної інформації з виробленням нових знань особисто кожним студентом в оптимальному тільки для нього режимі. Інтерактивні методи навчання досить швидко були визнані вчителями та управлінцями дієвим засобом упровадження нових освітніх технологій. Однак використання їх у практиці вищих навчальних закладів поки що фрагментарне, епізодичне, не системне внаслідок недостатнього оснащення та нерозробленості відповідних технологій.

Суть навчання з використанням інтерактивних методів полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії усіх студентів, де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації [7, с. 127].

Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншим, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Мета інтерактивних методів – створити комфортні умови навчання, за яких студент відчуває успішність, свою інтерактивну досконалість, що робить продуктивним сам процес фахової підготовки. Призначення навчання з використанням інтерактивних методів – передати знання і усвідомити цінність інших людей [2, с. 78]. Користуючись інтерактивними методами у процесі фахової підготовки у навчанні англійської мови студентів вважаємо за потрібне визначити основні особливості інтерактивного навчання:

- мотивація та зв'язок з реальним життям;
- процес засвоєння нових знань і оволодіння вміннями відбувається одночасно з процесом виховання та розвитку особистості студента;
- інформаційна прогалина;
- двобічний характер навчання;
- спільна діяльність викладача і студентів;
- спеціальна організація та різноманітність форм;
- цілісність та єдність;
- активність та колективність.

Можна по-різному класифікувати інтерактивні методи навчання залежно від їх функцій та організації взаємодії між викладачем і студентом. Проаналізувавши дослідження Е. Я. Голанта, Н. П. Кочубей, В. В. Ніколіної, Т. С. Паніної, Л. В. Пироженко, О. І. Пометун, А. М. Смолкіна, ми приєднуємося до них у здійсненні спроби класифікувати інтерактивні методи у контексті фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови початкових класів.

Враховуючи комунікативний підхід і ситуативність навчальної діяльності як основні критерії формування англомовної компетенції, ми вважаємо доцільним поділяти інтерактивні методи навчання на ситуативні та неситуативні. До неситуативних інтерактивних методів відносимо такі методи як опитування, взаємоопитування та мовний портфель.

За Н. П. Кочубей, ситуативні інтерактивні методи можна представити двома групами методів: ігрові та неігрові. Неігрові включають аналіз ситуацій, аукціон ідей, диспути, дебати, форуми, дискусії, "мозковий штурм" та ін.

Серед ігрових ситуативних інтерактивних методів вона виділяє імітаційні (рольові та ділові ігри, моделюючі ігри, ігрові імітаційні вправи), та не імітаційні методи (тренінги, обмін знаннями), що спрямовані на розвиток певних умінь та формування навичок за допомогою вправ [4, с. 13].

Зупинимось детальніше на окремих інтерактивних технологіях кооперативного навчання.

Парна і групова робота організовується як на етапі засвоєння заняття, так і на етапах застосування знань, умінь та навичок, або на початку нового заняття замість опитування, у процесі застосування знань, умінь та навичок, або бути частиною повторювально-узагальнюючого етапу [1, с. 85].

Усе, що пропонують студенти, має бути прийняте й обговорене, треба допомогти їм опрацювати інформацію і прийняти власні рішення. Варто спостерігати, щоб ніхто не залишався поза обговоренням. Дійсно ефективною групова робота буде в групі не більше 5–6 осіб.

За умов парної роботи всі студенти отримують рідкісну за традиційним навчанням можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає час подумати, обміняти ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію [3, с. 126].

Використання такого виду співпраці сприяє тому, що студенти не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують великої затрати часу. Серед них можна назвати такі:

- обговорити короткий текст, завдання, письмовий документ;
- узяти інтерв'ю і визначити ставлення партнера до заданого читання, лекції, відео чи іншої навчальної діяльності;
- зробити критичний аналіз чи редагування письмової роботи один одного;
- сформулювати підсумок заняття чи серії занять з теми;
- розробити разом питання до викладача або до інших студентів;
- проаналізувати разом проблему, вправу чи експеримент;
- протестувати та оцінити один одного;
- дати відповіді на запитання;
- порівняти записи, зроблені під час лекції.

Однією з основних форм парної роботи є "рольова гра". За наявності ситуації, що максимально наближає студентів до реального життя, необхідних базових знань та творчого підходу, рольова гра ідеально відтворює інтерактивність під час занять [6, с. 208].

Діяльність студентів у ротаційних трійках є подібною до роботи в парах. Цей варіант кооперативного навчання сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння. Ще один варіант кооперативного навчання, що є похідним від парної роботи, ефективний для розвитку навичок спілкування в групі, вміння переконувати та вести дискусію.

Наступний вид інтерактивної діяльності – дискусія. Це активне висловлювання своїх думок. Важливим моментом є те, що дискусія ведеться серед студентів, викладач контролює тільки її хід, але не сам зміст, тобто вона стає сильним засобом самовираження, стимулом, мотивацією вивчення англійської мови. Зміст може змінюватися залежно від ситуації, що дійсно має значення – це кінцевий результат – відтворення студентами акту комунікації [9, с. 237].

Карусель – варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного включення всіх учасників в активну роботу із змінними партнерами у спілкуванні для обговорення дискусійних питань. Ця технологія застосовується:

- для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій;
- для збирання інформації з якої-небудь теми;
- для інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань (наприклад, термінів);
- для розвитку вмінь аргументувати власну позицію.

Одним із цікавих форм інтерактивних методів є метод "Прес". Складається він із чотирьох етапів:

- висловити думку, в чому полягає точка зору;
- причини виникнення думки;
- наведення прикладів;
- узагальнення своїх думок, висновки.

Студентам доводиться користуватися іноземною мовою для спілкування, відбираючи з різних матеріалів саме те, що потрібно для реалізації конкретної мети. Це і є реалізація мотивацій для вживання мови з метою одержання інформації в умовному оточенні. У другому варіанті використання "Каруселі" кожен студент, який сидить у зовнішньому колі, має листок із конкретним питанням (темою) і під час переміщення збирає максимум інформації, аспектів, поглядів із зазначеної проблеми. Наприкінці відбувається заслуховування окремих відповідей, обговорення того, які питання виявилися особливо складними, продуктивними чи, навпаки, швидко вичерпалися і чому, як працювали партнери тощо. У цьому випадку застосування методу досягається узагальненням наявних знань, активізацією їх і перетворенням у загально групове надбання.

У третьому варіанті застосування "Каруселі" студенти заздалегідь готують запитання або поняття й записують його на маленьких аркушах, а на звороті пишуть своє ім'я. Під час роботи партнери ставлять один одному запитання, і у разі правильної відповіді студент одержує від автора запитання цю картку. Наприкінці вправи підраховують кількість зароблених карток і визначається переможець.

Роботу в групах варто використовувати для вирішення складних проблем. Якщо витрачені зусилля й час не гарантують бажаного результату, краще вибрати парну роботу або будь-яку з технологій для швидкої взаємодії. Малі групи варто використовувати лише в тих випадках, коли завдання вимагає спільної, а не індивідуальної роботи [6, с. 159].

До технології колективно-групового навчання ми відносимо інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всієї групи. Це загальновідома технологія, яка застосовується, як правило, в комбінації з іншими. Її метою є прояснення певних положень, привертання уваги до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивація пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань тощо.

Різновидом загальногрупового обговорення є технологія "Мікрофон", яка надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію [5, с. 97].

Приєм "Незакінчені речення" часто поєднується з "Мікрофоном" і дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою дає присутнім змогу долати стереотипи, вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо.

Відома інтерактивна технологія колективного обговорення "Мозковий штурм", що широко використовується для вирішення кількох аспектів конкретної проблеми. "Мозковий штурм" спонукає студентів проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки.

Мета "мозкового штурму" чи "мозкової атаки" в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учасників протягом обмеженого періоду часу.

Варіант "мозкового штурму" – "мережа" чи "кульки". Тут пускове слово (питання) пишеться в "кульці" в центрі сторінки. Коли обговорюються споріднені проблеми, вони записуються на папері із зазначенням зв'язку. Водночас "мозковий штурм" "вільного" типу дає можливість за дуже короткий період (три-п'ять хвилин) записати ідеї, що виникли. Обидва варіанти мають на меті заохочувати вільне висловлювання ідей.

Технологія "Ажурна пилка" використовується для створення на занятті ситуації, яка дає змогу учням працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу. Ефективна і може замінити лекції у тих випадках, коли початкова інформація повинна бути донесена перед подачею основного (базисного) матеріалу або доповнює таке заняття. Заохочує студентів допомагати один одному вчитися, навчаючи.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, користуючись інтерактивними методами на заняттях з англійської мови, можемо назвати переваги інтерактивного навчання перед традиційним:

- у роботі задіяні усі студенти;
- студенти навчаються працювати у команді;
- формується доброзичливе ставлення до опонента;
- кожен студент має можливість пропонувати свою думку;
- створюється "ситуація успіху";
- за короткий час опановується велика кількість матеріалу;
- формуються навички толерантного спілкування;
- вміння аргументувати свій погляд, знаходити альтернативне рішення проблеми.

Тобто організація навчання з використанням інтерактивних методів є досить важливою складовою фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови початкових класів, оскільки передбачає використання дидактичних і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемних ситуацій. Подальших розвідок потребує питання дослідження засобів інтерактивного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкових класів.

Література

1. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі : монографія / К. О. Баханов. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – С. 160.
2. Воронцова В. В. Технологія обучения / В. В. Воронцова // Педагогика / под ред. П. И. Пидкасистого. – М., 1996. – С. 168.
3. Інтерактивні методи навчання у підготовці спеціалістів для банківської системи України : збірник наукових праць / Українська академія банківської справи Нац. банку України, Харківська філія ; ред. рада : О. В. Васюренко та ін. – Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД ; Х. : ХФУ АБС, 2001. – 250 с.
4. Кочубей Н. П. Інтерактивне навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів : посібник / Н. П. Кочубей // Бібліотечка журналу "Іноземні мови". – 2012. – Вип. 4. – К. : Ленвіт, 2012. – 64 с.
5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2005. – С. 192.
6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – С. 256.
7. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – С. 360.
8. Сердюков П. І. Технологія розробки комп'ютерних програм з іноземних мов / Петро Ігоревич Сердюков. – К. : Ленвіт, 1996. – 112 с.
9. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посіб. для викладачів системи формальної освіти дорослих / С. О. Сисоєва. – К. : ВД "ЕКМО", 2011. – 320 с.